

Agnes Cecilia - en sällsam historia

En film om det förunderliga i livet, om att stå utanför och inte vara önskad. Anders Grönros filmatisering av Maria Gripes roman har blivit en själslig thriller där Nora som förlorat sina föräldrar i unga år, nu söker sig in mot kärnan i sitt liv.

REKOMMENDERAD FRÅN ÅK 4

EN FILMHANDLEDNING AV PIA HUSS

Filmens handling

Eleonora Hed, Nora kallad, miste sina föräldrar i en bilolycka då hon bara var en liten flicka. Nora fick först bo hos morföräldrarna men flyttade efter en tid till släktingarna Anders och Karin. Deras son Dag är jämnårig med Nora. Anders och Karin tar emot Nora som sitt eget barn men hon känner sig ändå en aning utanför. Det beror säkert till stor del på att man in i det längsta undanhåller henne sanningen om föräldrarnas död. De påstås länge vara "bortresta" eller "på sjukhus". Noras sorg vänds inåt och hon är vilsen i sin väntan på mamma och pappa som aldrig återkommer. En vilsenhet som stannar kvar inom henne även sedan hon fått veta allt.

Nora är bästa vän och "bror" med Dag. Båda gläds när familjen och schäferhunden Ludde flyttar till en äldre, vacker sekelskifte-svåning med många vinklar och vrår. Med Dag i spetsen söker Nora och Anders efter hemliga skåp bakom lägenhetens tapeter. Nora finner ett ovanför en garderob och lyfter triumferande ner en hel famn skatter: En vas, gulnade tidningar, ett par slitna sidenbalettskor, en gammal klocka, en parfymflaska och ett foto av två kvinnor med ett litet barn mellan sig. "Agnes och Hedvig" står det under bilden. Nora spar fotografiet, parfymflaskan och klockan trots att urmakaren ger besked om att klockan aldrig kan lagas.

Ibland, då Nora är ensam hemma, känner hon en spänning i luften och hör också märkliga ljud. Hon vet inte vad hon ska tro, särskilt inte sedan den gamla utslitna klockan vid ett sådant tillfälle börjar gå - visarna vrider sig bakåt!

Nora räddas också på ett mirakulöst sätt undan en fallande byggnadsställning av ett samtal från en okänd person. För att hinna svara i telefonen stannar Nora inomhus just de minuter som behövs för att hon ska undgå den rasande byggnadsställ-

ningen utanför porten. I samband med detta drömmer Dag att Nora får ett meddelande: "Du ska bege dig, jag vet inte vart, och söka efter jag vet inte vad!"

Något senare tar Dag emot ett telefonsamtal från en gammal kvinna som säger att Nora ska åka in till Stockholm och fråga efter "Agnes Cecilia" vid en adress i Gamla Stan. När sedan Anders erbjuder Nora och Dag att följa med på en stockholmresa närmaste lördag blir Nora upprörd. Hon känner sig indragen i något hon inte kan kontrollera. Nora och Dag reser dock och söker också upp adressen som visar sig vara en dockklinik. Där får Nora ett väl inslaget paket och mannen i butiken inpräntar noga att hon inte får lov att visa innehållet för någon.

Nora öppnar paketet i ensamhet. Inuti ligger en gammal docka med mycket personligt utseende. Om halsen bär dockan en medaljong med ett flickporträtt och inskriften "Agnes Cecilia 17 år". Straxt efteråt möter Nora åter "det okända".

Tecknen blir allt fler. En bok med gamla ryska folksagor faller ut framför hennes fötter och slår upp en sida med samma ordalydelse som meddelandet i Dags dröm. Den gamla vasen visar sig innehålla små anteckningar gjorda för länge sedan av en flicka som, i likhet med Nora, känt sig övergiven. Namnen Agnes och Hedvig förekommer. Genom kontakt med en mycket gammal kvinna, Hulda, som bott i huset förstärker Nora vilka kvinnorna på det gamla fotografiet är och att det lilla barnet mellan dem var "Agnes Cecilia", Agnes "oäkta" dotter. Hon får också besked om den gamla dockan och om att Cecilia blev en fantastisk dansös men blev övergiven av mannen hon älskade och dog i barnsäng bara 17 år gammal. Dockan är ett porträtt av Cecilia som barn och har under alla år vårdats ömt av Cecilias moster Hedvig, en av de få som brydde sig om henne. Säkert är det gamla Hedvig som vill att Nora nu ska ha dockan.

När Nora en dag kommer hem till den tomma våningen är "det okända" redan där. Hennes rum ser helt annorlunda ut. Tiden tycks ha dragits tillbaka, Nora hör pianomusik och ser en ung kvinna i skiraste balettkläddans fram över golvet. För ett kort ögonblick möts hennes och Noras ögon och Nora känner kontakten med någon hon inser står henne nära. Så går allt tillbaka till det vanliga, verkliga igen.

Hunden Ludde finner sig inte tillrätta i den nya lägenheten. Han är orolig och vid flera tillfällen springer han iväg för att visa Nora och Dag något. Genom hundens envishet dras Nora med till det gamla huset där Cecilia en gång dansade och var lycklig. Nora känner att allting hänger ihop; fynden i det gamla skåpet, tecknen från det okända, Agnes Cecilia och hon själv. Hon får också klart för sig att Cecilia var halvsyster med Noras egen mor, att det barn Cecilia födde också fick ett barn, en flicka i samma ålder som Nora. Denna flicka heter Agnes Cecilia. Till slut möts de. Båda har nått fram till det som de medvetet och omedvetet längtat efter så länge. Nora och Agnes Cecilia, "Tetti", har mött sina systersjälar. Tecknen från det förflutna har fyllt sin funktion.

Varsel

Det finns en stark samhörighet mellan Nora och Dag. Nora tvekar dock att berätta för Dag om sina upplevelser och tankar. Hon känner att hon bör hålla de märkliga tecknen för sig själv. Dag anar dock att något är på gång. Även han hittar tecken och berättar gärna om dem för Nora trots att hon ofta snäser av honom. När så Dag tar emot samtalet från den gamla damen som vill vara anonym blir han uppspelt, Dag vill gärna lägga pussel med det okända. Dag tycker att Nora självklart måste ta emot telefonsamtalets budskap men Nora lyssnar inte på det örat. När Anders vid middagsbordet kommer med förslaget om en stockholmsresa ser Dag det som ett ytterligare tecken. Säkert gör Nora det också även om hon känner sig obehagligt berörd och blir sur. Dag försöker övertala henne att vara mer öppen för det som sker.

- Hur visar sig skillnaderna i Dags och Noras reaktioner? Varför är Dag så mycket mer öppen än Nora? Vilken reaktion får Anders på sin förfrågan om stockholmsresan? Vad händer mellan Nora och Dag? Vad händer i relationen Nora och Dag i förhållande till Anders och Karin? Varför ändrar Nora plötsligt sitt beslut om att resa? Är Dags ilska begriplig?

Möte med det okända

Nora har fått instruktioner om att inte visa paketets innehåll för någon. Från att tidigare ha varit ganska motsträvig vinnligger

hon sig nu om att följa instruktionerna. Hon förbereder noga sitt paketöppnande och skapar en nästan magisk stämning genom att tända levande ljus. När Nora ser paketets innehåll är det nästan som om hon återser en kär gammal vän. Hon känner genast att det finns ett starkt band mellan henne och den mycket speciella dockan, Agnes Cecilia. Dockan blir nästan som ett levande väsen. Nora behandlar den ömt och dockan lockar också fram en lekande livsglädje hos henne. Hon dansar med Agnes Cecilia i solstrimman, för en stund är tillvaron skrattande enkel. Men plötsligt svänger stämningen och "det okända" blir mer påtagligt än någonsin. Nora vet knappt vad hon ska göra. Hon är rädd, fascinerad och nästan ångestfull på samma gång. Dockan förefaller också indragen i händelserna eller var det bara en tillfällighet att dockan föll ut från sitt gömställe i kakelugnen? Nora står inte längre ut med att behålla alla hemligheter för sig själv.

- Vad kan ha påverkat Nora så att hon nu följer de "spelregler" som ges?

Är Noras känslor motstridiga? Finns det både rädsla och fascination i hennes reaktioner? Vilka känslor får man genom att se på dockan? Vad skiljer den från de flesta andra dockor?

- Hur gestaltas "det okända" i filmen? Finns det något som skiljer scenen där Nora möter "det okända" t ex från en skräckfilm? Vad i så fall? Är den kraft som visar sig för Nora positiv eller negativ? Hur uppfattar du Noras känslor för dockan i just den här scenen? Vilken känsla får du som åskådare? Varför?

Rädsla

Familjens hund Ludde springer bort. Dag och Nora söker efter honom och kommer fram till ett förfallet och övergivet hus. Dag finner spår efter Ludde men de ger i alla fall upp sökandet för kvällen. Det är skumt och kusligt. På vägen hem cyklar de över bron, stannar och bestämmer sig för att klättra ner under bron och titta. Väl där nere i mörkret är Dag plötsligt som uppslukad av jorden. Nora ropar på honom men får inget svar. Plötsligt väser Dag till, gör en grimas och lyser med ficklampan underifrån på sitt ansikte. Nora blir vettskrämd och skriker i panik. Dag, som bara velat skämta, växlar omedelbart från skämt till allvar och gör allt för att trösta Nora. Som en underström finns också känslan av att det är mer än kamratskap och syskonkärlek mellan Nora och Dag, en känsla som de inte riktigt vågar ta framens för sig själva.

När de båda lugnat sig något bestämmer de sig för att skriva sina namn på muren under bron. När Dag lyser med ficklampan har någon annan redan ristat in sitt namn: Agnes Cecilia. Kontakten med det okända blir plötsligt mycket konkret.

I den här scenen får mycket av den spänning filmen tidigare byggt upp en verklig urladdning. Här möts den mer subtila, inre laddningen med det grövre tillyxade traditionella skräckmomentet; "monstret i mörkret". Dags lek urartar. Händelsen under bron synliggör vilken stark anspänning Nora lever i och visar också banden mellan Nora och Dag.

- Vad skiljer Noras skräck under bron mot den känsla hon uttrycker hemma i sitt rum när "det okända" visar sig?

- Vad är det som skrämmer när Dag blir monster? Hur reagerar

du själv? Varför? Är rädslan för det okända värre än "monsterskräck"? Varför?

- Finns det något positivt i Noras gråt? I så fall vad?
- Nora och Dag kommer mycket nära varandra - vilka känslor genomsyrar den korta sekvensen där Dag vill trösta Nora? Hur är stämningen mellan Dag och Nora när de cyklar hem?

Trädgården - bok och film

Scenen där Nora återkommer till det förfallna huset och upplever hur det förvandlas inför hennes ögon är mycket central i berättelsen. Här knyts många trådar ihop då Nora som i en drömsekvens ser flickan som måste vara Cecilia. Trots känslan av överklighet får Nora ändå ett konkret bevis för att hon upplevt något utöver det vanliga; hon hittar Cecilias halssmycke och tar med det hem.

I det här avsnittet sker ett av de mer dramatiska mötena med "det okända". Nora "intas" av något, framför hennes ögon förvandlas den gamla igenvuxna trädgården och huset till vad det en gång varit; ett vackert gult hus med prunkande blomsterträdgård. Även årstiderna växlar för en minut, går från höst till fågelkvittrande försommar. Så i ett slag försvinner allt. Nora skakas bokstavligen av den stormvind som sliter bladen av träden och låter syrenerna vissna bort. Hon ser också hur en hund som påminner om Ludde kommer emot henne. I nästa sekund är allt som vanligt och Ludde står framför henne.

Agnes Cecilia är en film som bygger på en bok av Maria Gripe. Regissören Anders Grönros har gjort en fri tolkning men Maria Gripes text finns ändå närvarande. Just scenen vid huset och i trädgården beskriver hon bl a så här i boken:

"De var framme vid trädgården. Då hände det något oförklarligt. Nora lade handen på grinden. Hon kände sig trött och slut. Det var en grön trägrind, avflagnad och murken. Hon lutade sig mot den för att vila lite. Då ropade plötsligt en röst i närheten. Någonstans bakom henne.

- Hero! En ljus flickröst. Hero!

Vem är det som ropar? Hon ser ingen.

- Hero! Så kom då!

Nora känner hur kopplet glider ur hennes hand, motståndslöst. Hon står som förlamad och kan ingenting göra. Blundar. Det är som att drömma, och veta att man drömmer. Och fråga sig om man ska vakna eller fortsätta drömma. Ska hon det? Vilket ska hon? Vakna? Eller drömma vidare?

Hon ska fortsätta. Hon ska drömma färdigt innan hon vill vakna. Sakta slår hon upp ögonen och ser sin hand ligga där på grinden. Stirrar på den. Ja. Det är hennes hand. Men grinden är inte densamma som nyss. Det är inte den avflagnade, gröna järngrinden hon står vid nu. Det är en svart grind av järn, mycket smäcker och fin. Men stenpelarna på sidorna om grinden är desamma ser hon, men renare, inte så mossiga och vittrade. Hon lyfter blicken och ser sig runt. Hela trädgården är annorlunda. Var är alla barrträden? Det känns inte kallt längre. En mild vind kommer svepande, mild, men ändå känns den sval mot ansiktet och ögonlocken när hon blundar. Det är en ljuvlig vind. Hon hör fladdret av vingor och ser upp igen. En nattfågel flyger över trädgårdsgången och försvinner i grönskan.

Det är natt, men ännu ljust, som i juni kring midsommar. Två vita fjärilar fladdrar förbi. Hon kan se trädgårdsgången svepa som en ljus slöja bort emot huset. Grönskan runt omkring är så tät att den bildar en lövtunnel som gången löper genom. I huset som skymtar därborta står ett fönster öppet, och hon ser gardinen fladdra ut i vinden. Det är den frodigaste grönska kring huset. Buskarna är översållade av blommor. Och på stenpelarna strax bredvid henne står krukor av blommande rosor.

Nora suckar av lycka. Här är paradiset som hon tänkt sig det, drömt det och sett det på gamla bilder. Ur alla träd och ur alla buskar stiger den ljuvaste fågelsång. Genom det öppna fönstret hörs då och då tonerna från ett piano. Men spelet dränks i fågelsången, hon kan inte uppfatta melodin.

Nu hör hon plötsligt steg bakom sig. Lätta steg. Grinden hon står vid glider sakta upp. En sekund grips hon av en obeskrivlig känsla. Det är som om en sval vind sveper rätt igenom henne, fyller henne ett ögonblick, och sveper vidare.

Då hörs ett svagt rasslande ljud strax intill. Hon tittar ner. Det ligger nånting och glänsar vid hennes fötter ser hon. Hon böjer sig ner och tar upp det. En smal silverlänk med en liten droppe av bergkristall. Den är inte hennes. Någon måste ha tappat den här alldeles nyss."

- Finns det någon skillnad i filmens respektive bokens beskrivningar av vad Nora upplever i trädgården? Har Nora samma sinnesstämning i boken som i filmen? Om inte - hur skiljer den sig i så fall?

- I filmen fladdrar en vit duva upp precis framför Nora. Duvan finns inte med i boken. Vad symboliserar en vit duva? Vad kan detta tecken tänkas betyda för stämningen i filmsekvensen?

- Nora finner halsbandet och försöker påkalla flickans uppmärksamhet. Hur gör hon? Varför lyckas hon inte? Verkar Nora skrämmd? Varför? Varför inte?

- Både i boken och filmen springer hunden Ludde/Hero på något sätt tvärs igenom tiden. Han är en länk mellan det överkliga och verkligheten. Kan du komma på något annat sätt att skildra sådana övergångar? Kan du tänka ut alternativa sätt att göra scenen i trädgården utifrån bokens text.

Att nå fram

På läkarmottagningen möts äntligen Nora och Agnes Cecilia. Det förflutna, nutiden och framtiden flätas samman.

- Nora miste tidigt sina föräldrar. Kan den förlusten ha påverkat hennes intresse för det förgångna? Vad betyder rötter - släktskap - för vår trygghet? Känner Nora igen något hos Agnes Cecilia? Vad? Vad menas med begreppet "syskonsjälur"?

- Är mötet mellan Nora och Agnes Cecilia odelat positivt? Varför? Varför inte?

- Agnes Cecilia och Nora delar på sätt och vis samma öde. Kan sådana här symboliska möten ske under andra förhållanden? Finns det t ex någon likhet mellan filmens möte och när två landsmän återser varandra efter många år?

Maria Gripe - författare

Maria Gripe är en av vår tids mest lästa och uppskattade barn- och ungdomsboksförfattare. Hennes böcker växer oftast fram i nära samarbete med maken konstnären Harald Gripe. Det är han som gör bokomslag och illustrationer.

Maria Gripe är född 1923 och hennes allra första bok *I vår lilla stad* kom ut 1954. Sedan dröjde det nästan ytterligare tio år innan Maria Gripe fick verklig framgång hos läsarna. 1961 kom boken om Josefin - året därpå följde Hugo och Josefin. Berättelsen om de två barnen filmades 1967 av regissören Kjell Grede. Pappa Pellerins dotter, Glasblåsarens barn, I klockornas tid, Nattpappan, böckerna om Elvis Karlsson, Tordivelvn flyger i skymningen, Skuggan över stenbänken, ... och de vita skuggorna i skogen, Skuggornas barn, Skugg gömman och Tre trappor upp är några av alla de böcker som fötts ur Maria Gripes penna. Flera av dem har filmatiserats, bl a överförde Kai Pollack berättelsen om Elvis till rörliga bilder, och regissören till Agnes Cecilia, Anders Grönros, har även filmatiserat Glasblåsarens barn.

Många böcker har dramatiserats för radio, den mycket spännande historien *Tordivelvn flyger i skymningen* blev om möjligt ännu mer suggestiv som sommarlovsteater.

Maria Gripes författarskap kombinerar en stark fantasikraft med skildringar ur vardagsverkligheten. Under senare år märks också ett allt större intresse för människans närhet till det undermedvetna och kontakten med naturen. Människan som en länk mellan det förflutna och framtiden, acceptandet av att allt inte går att beskriva med rationella förklaringar.

Som Dag säger till Nora i boken *Agnes Cecilia*: "Vi borde vara mycket lyhörda än vi är för livets många sätt att uttrycka sig. Vi får hemliga vinkar och signaler ideligen. Men vi måste upptäcka dem själva. Och det är inte alltid så lätt, nerlusade som vi är av reklam för rena rama skiten. Vi ska vara förbaskat tack-samma för att livet besvärar sig med att signalera åt oss ibland!" De nästan omärkliga signalerna blir mycket tydliga hos Maria Gripe och på så sätt inspirerar hon också läsaren att öppna sig för livets olika dimensioner.

Maria Gripe berättar ibland mycket nära och personligt om sina litterära figurer, särskilt nära kommer vi kanske den lille killen Elvis Karlsson. Författaren förtiger inte att livet kan vara svårt, att sorgen alltid finns och är en förutsättning för glädjen. Maria Gripes böcker är översatta till 27 olika språk och finns förstås att låna på biblioteken.

Boken *Agnes Cecilia - en sällsam historia* publicerades 1981.

Anders Grönros - regissör

Anders Grönros läste boken om Agnes Cecilia och blev starkt berörd:

"Boken Agnes Cecilia inte bara lockade till att göra film, den kändes som ett måste. Den gick rakt in i hjärtat. Lite grand som Nora i boken möter tecken och signaler någonstans ifrån som leder henne i sökandet efter Agnes Cecilia, tycktes det mig som om jag fick signaler att den här filmen kommer att göras. Jag har aldrig tidigare känt mig så säker på att en film kommer att bli gjord!"

Samarbetet mellan författare och regissör var mycket positivt. Maria Gripe kände redan från början att Anders Grönros var "den rätte" att ta hand om hennes berättelse. Hon såg filmen

Blomman ligger i din hand som beskriver ett gränsland i livet och "näradödenupplevelser". Maria Gripe tyckte mycket om Anders Grönros sätt att beskriva de frågor som är så viktiga för henne själv. Det var efter den filmupplevelsen hon gav honom förtroendet att göra berättelsen om Agnes Cecilia också till sin. Anders Grönros skrev utifrån originalberättelsen ett filmmanus som tar vara på berättelsens centrala frågeställningar men ändå är en självständig tolkning.

Maria Gripe berättade vid en presskonferens i samband med filmpremiären att:

- Från början var jag ibland tveksam inför de lösningar som Anders valde, men så småningom förstod jag att det var precis så allt skulle göras. Jag blev tryggt förvissad om att Anders gjorde det bästa för Agnes Cecilia.

Produktionsuppgifter

Producenter: Waldemar Bergendahl, Ingrid Dalunde

Manus och regi: Anders Grönros

Manusidéer: Margareta Simonsson-Sarnecki

Foto: Per Källberg

Ljud: Klas Dykhoff

Musik: Johan Söderqvist

Klippning: Anders Grönros

Scenograf: Niklas Ejve, Kristofer Sjöström

I ROLLERNA

Nora - Gloria Tapia

Dag - Ronn Elfors

Karin - Stina Ekblad

Anders - Allan Svensson

Lena - Vanna Rosenberg

Agnes Cecilia/Tetti - Cecilia Milocco

Hulda - Mimi Pollak

Noras mormor - Meta Velander

Noras morfar - Percy Brandt

TEKNISKA UPPGIFTER

Speltid: 133 minuter

Format: Vidfilm

Ljussystem: Dolby Stereo

Censur: 7 år

Svensk premiär: 30 augusti 1991

DISTRIBUTION

Svenska Filminstitutet, Box 27126, 102 52 Stockholm Tel: 08-665 11 00, fax: 08-661 18 20 www.sfi.se